

โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สู่การพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน*

THE PROJECT WAT PRACHA RATH FOR HAPPINESS CREATION TO SUSTAINABLE TEMPLE DEVELOPMENT

พระปลัด บรรจง วิสารโท (บุญเพ็ง), พระมหาสารวุธ แสงสี,
พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ชูศิลป์), พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปญโญ)

Phrapalad Banjong Visarato (Bunpheng), PhraMaha Sarawut Saengsi,
Phrakhru Athon Wachirakij (Mana Chusilp), Phrakhru Sittthi Wachirasophit
(Prasit Sammapanyo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: pichit13temple@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สู่การพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน โดยมีหลักการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน ตามวิสัยทัศน์ “พุทธศาสนมั่งคั่ง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน” และตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีค่าต่อมวลมนุษยชาติ เพื่อให้มีความมั่นคงอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ พันธกิจ สู่วัดสวยด้วยความสุข ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ โดยมีหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมตามหลัก 5ส เพื่อให้เกิดรมณียสถาน โดยหลักการทำงานของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีแนวปฏิบัติของโครงการ (3-5-7-9 สู่ความยั่งยืน) พร้อมทั้งเครื่องมือการทำงาน (5ส) และการบูรณาการหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดเป็นการต่อยอดให้กับการพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการพัฒนาพื้นที่ทางจิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา เมื่อได้ดำเนินการอย่างครบถ้วนเป็นการดำเนินการที่ครอบคลุมในทุกมิติของการพัฒนาวัดอย่างยั่งยืนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เพราะมีเป้าหมายที่มุ่งไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญ

คำสำคัญ: โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข; การพัฒนาวัด; ความยั่งยืน

Abstract

This academic article aimed to study the project of the Wat Pracha Rath, monastery, people and state, creating happiness for sustainable monasteries development. with the principles for reforming Buddhist affairs in 6 areas according to the vision: “Prosperity of Buddhism, maintaining morality, leading society to sustainable peace” and implementing the national strategic plan that is “stable, prosperous, sustainable” concretely to improve the quality of life and the mind of the people to make Thai society a center for the dissemination of Buddhism valuable to mankind in order to have stability that will benefit the promotion of Buddhism and sustainable development.

When considering the objectives, missions, to a beautiful monasteries with happiness, this will begin with the development of the physical area of the monasteries to be clean, shady, beautiful, as a place of worship. There are appropriate environmental management principles according to the 5S principles to create a sanctuary. The working principle of the Wat Pracha Rath building happiness project, which must include project guidelines (3-5-7-9 towards sustainability), together with working tools (5S) and integration of Sappāya7 principles with monasteries development. It is an extension of the development of social and learning spaces of monasteries and communities with Buddhist cultural practices and the development of mental and intellectual space of monasteries and communities in line with Buddhism. When fully implemented, it is a comprehensive operation in all dimensions of sustainable monasteries development in accordance with Buddhist guidelines. Because there are goals that lead to the development of the mind and wisdom that is important.

Keywords: The project Wat Pracha Rath for happiness creation; Development Temple; Sustainable

บทนำ

โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน ตามวิสัยทัศน์ คือ “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน”(พระราชวรเมธี และคณะ, 2560) และดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชนในสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยเป็นศูนย์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีค่าต่อมวลมนุษยชาติ โดยเน้นให้วัดนั้นมีหน้าที่ 6 ด้าน เพื่อให้มีความมั่นคงอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ พันธกิจ สู่วัดสวยด้วยความสุข ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยมีหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมตามหลัก 5ส เพื่อให้เกิดธรมนียสถาน โดยหลักการทำงานของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ซึ่งจะต้องมีแนวปฏิบัติของโครงการ (3-5-7-9 สู่ความยั่งยืน) พร้อมทั้งเครื่องมือการทำงาน (5ส) และการบูรณาการหลัก สัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัด ซึ่งต่อยอดให้กับการพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการพัฒนาพื้นที่ทางจิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา เมื่อวัดได้ดำเนินการตามแนวปฏิบัติทั้งครบ ถือว่าเป็นการดำเนินการที่ครอบคลุมในทุกมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เพราะมีเป้าหมายที่มุ่งไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญ

เนื้อหา

โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีหลักการพื้นฐานที่ว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย ต่อมาวัดกลายเป็นสถานที่ผู้คนในทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นสถานที่มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ จึงมีความจำเป็นต้องมีการยกระดับ เพื่อดำเนินการพัฒนาโครงการวัดสร้างสุข และวัดบันดาลใจ เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิด 5ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัด เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ร่มรื่น สวยงาม เหมาะสมกับการเรียนรู้ เป็นพื้นที่แบบอย่างทางด้านกายภาพและด้านจิตใจ รวมถึงการนำแนวคิดการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิสถาปัตยกรรม มาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นอารามที่รื่นรมย์ มีความสวยงามตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทย เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญาสืบต่อไป (พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาชุตีภักดิ์ อภินนฺโท, 2563)

วัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน
2. เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจและปัญญา โดยการบูรณาการแนวคิด 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคมสู่ประชาชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
3. เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูล องค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์
4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

พันธกิจของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีดังนี้

1. การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามเป็นสถานที่สัปปายะ
2. การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ
3. การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายสำคัญ “วัดสวยด้วยความสุข” และ “การสร้างวัดในใจคน”

หลักการทำงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีดังนี้

กระบวนการ 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนากิจกรรมและพื้นที่ทางกายภาพของวัด โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่

1. การจัดการพื้นที่ทางกายภาพ โดยมีการจัดการพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมีการดำเนินการใน 2 ด้าน ประกอบด้วย

1) การออกแบบผังแม่บทและการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์ สัปปายะ และความศรัทธาในพื้นที่วัดทั่วประเทศ

(1) การออกแบบผังแม่บท และจัดทำแผนพัฒนากายภาพของวัด เพื่อให้วัดมีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่และอาคารอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการวางแผนและออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไม่พัฒนาไปอย่างสะเปะสะปะ

(2) การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์และการจัดการพื้นที่สีเขียว-พื้นที่สาธารณะ โดยมุ่งเน้นการจัดการพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีพื้นที่สีเขียวเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนและเป็นที่ทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพิ่มพื้นที่สีเขียวของวัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้วัดมีพื้นที่สาธารณะสำหรับคนทั่วไปที่เข้ามาในวัด มุ่งเน้นการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา การเดินทางพักผ่อนเพื่อให้รู้ว่าพื้นที่ของวัดเป็นพื้นที่ของทุกคน

(3) การออกแบบและการจัดการอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ให้วัดมีการจัดการเพื่ออนุรักษ์อาคารอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมของวัดเพื่อทรงไว้ซึ่งคุณค่าของอาคารแบบดั้งเดิม โดยมีการออกแบบการปรับปรุง การใช้เทคนิคและกระบวนการอนุรักษ์ตามแนวคิดของอาคารแต่ละยุคสมัย เป็นต้น

(4) การปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการการก่อสร้างภายในวัด เกิดการจัดสรรงบประมาณของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามผังแม่บท อย่างเป็นรูปธรรม

2) การจัดการสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่และโครงสร้างพื้นฐานของวัด

(1) การจัดการขยะ ของเสีย น้ำเสียและบริเวณที่สกปรก โดยให้วัดและชุมชนได้มีการพัฒนาระบบการจัดการขยะของเสีย และน้ำเสียภายในวัด เริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะของเสีย การมีถังหรือภาชนะรองรับการทิ้งขยะของคนที่มาในวัดและพระภิกษุสามเณร ตลอดจนการให้ความรู้เรื่องความสะอาด การเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัดและพื้นที่ส่วนกลางของวัด

(2) การจัดการพื้นที่ห้องน้ำ ลานจอดรถ ให้วัดและชุมชนมีการจัดการพื้นที่ห้องน้ำ-ลานจอดรถให้มีความสะอาด สวยงามเป็นสัดส่วน มีการดูแลห้องน้ำและระบบการจอดรถ เช่น การนำป้ายมาบ่งบอกเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจ และมีระเบียบในการจอดรถ การใช้ห้องน้ำ

(3) การจัดการสวนพุทธธรรม สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ ให้วัดที่มีความพร้อม มีการจัดการสวนพุทธธรรมหรือสวนแบบเซน รวมทั้งสวนสมุนไพร สถานที่บริการสุขภาพ เพื่อให้เป็นที่เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และการสร้างความสงบให้กับบุคคลที่เข้ามาเรียนรู้ภายในวัดตามหลักพุทธธรรม

(4) การจัดการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ให้วัดและชุมชนมีการจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน ลดการใช้ขยะและมีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก 5ส และ 3R เป็นต้น

(5) การจัดการพื้นที่บำเพ็ญกุล เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรือพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ให้มีความสะอาด เหมาะสมต่อการบำเพ็ญกุศล ให้มีความเรียบง่ายเพื่อปลูกฝังศรัทธาและสร้างปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

2. การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ ให้วัดและชุมชนได้มีการจัดการพื้นที่ทางสังคมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมเชิงพุทธที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยพัฒนา กิจกรรมทางสังคม เช่น

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น การทำจิตอาสาของคนในชุมชน การจัดการพื้นที่ส่งเสริมสุขภาพเป็นลานวัด ลานกีฬา ลานวัฒนธรรม ลานกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด การจัดกิจกรรมเชิงประเพณีของสังคมไทย การทำบุญตักบาตร เป็นต้น

2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในวัดและชุมชน เช่น การบวชป่า การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ การจัดพื้นที่อนุรักษ์ของวัดและชุมชน เป็นต้น

3) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และประเพณีอื่นๆ ของแต่ละชุมชน ท้องถิ่น ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การพัฒนาพื้นที่ทางจิตใจและปัญญา โดยการจัดให้พื้นที่ เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่แสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น

1) การจัดกิจกรรมบรรยายธรรมประจำวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา

2) ส่งเสริมการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

3) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านจิตวิญญาณ

4) การจัดให้มีพื้นที่การเรียนรู้ทางจิตใจและปัญญาผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น

แนวปฏิบัติโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข (3-5-7-9 สู่ความยั่งยืน)

ตามที่ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข คือ เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจและปัญญา และเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทยตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายสำคัญ “วัดสวยด้วยความสุข” และ “การสร้างวัดในใจคน” ดังนั้น แนวปฏิบัติของโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข จึงกำหนดแนวปฏิบัติแบบง่าย ดังนี้ คือ

3 พันธกิจ สู่ วัดสวยด้วยความสุข ได้แก่ 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา

5 เครื่องมือการทำงาน (5ส) โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อสร้างสัปปายะสู่วัดและชุมชน หากวัดและชุมชนมีการใช้หลัก 5ส อย่างต่อเนื่อง จะทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และเป็นการสร้างสุขลักษณะ เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนอันประกอบด้วย

ส1 สะสาง หมายถึง การเสียสละ จาคะ ลดของใช้ส่วนตัวของพระภิกษุสงฆ์ และสิ่งของภายในวัดนำไปบริจาคหรือแบ่งปันให้กับวัด โรงเรียน ชุมชน หรือบุคคลที่มีความต้องการ เพื่อลดสิ่งของภายในวัดให้น้อยลง รวมทั้งการจัดพื้นที่ของวัด เช่น ศาลาการเปรียญ อุโบสถ วิหาร ให้มีความเรียบร้อย สะดวกต่อการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดี

ส2 สะดวก หมายถึง การมีสติในการจัดการ สติเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะทำให้การกระทำไม่เกิดความสุญญเปล่า ในที่นี้คือ สามารถรู้ตัวตลอด รู้ว่าได้วางสิ่งของตรงไหนอย่างไร

ถ้าจะสามารถรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องมีระบบการจัดเก็บ ให้สามารถสังเกตได้โดยง่าย จำได้ง่าย เห็นได้ง่าย รู้เข้าใจได้ในทันทีรวมทั้งการมีสติในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต

ส3 สะอาด หมายถึง การดูแลรักษาวัดและชุมชนให้มีความสะอาด สวยงาม รวมไปถึงสำรวจว่าการดำเนินชีวิตประจำวันว่า มีอะไรผิดปกติหรือไม่ โดยการทำมาสะอาด ไม่สะสม ทำกิจให้เสร็จ ไม่เป็นภาระของคนอื่น หรือที่เรียกว่าสะอาดทั้งภายในและภายนอก

ส4 สร้างมาตรฐาน หมายถึง การเคารพความถูกต้องของหมู่คณะหรือความยุติธรรมทางสังคมในที่นี่ การกำหนดสิ่งที่พึงปฏิบัติของวัดโดยส่วนรวม เป็นการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เหมือน ๆ กัน เข้าใจตรงกัน ซึ่งอาจจะเป็นกฎระเบียบในการจัดวางสิ่งของ การเก็บ การค้นหา การใช้ รวมทั้งทำกิจวัตร 10 ของพระภิกษุสงฆ์ให้สมบูรณ์ ถ้าเห็นว่ามีอะไรที่ดีกว่า ก็ต้องแก้ไขมาตรฐานให้เหมาะสม มาตรฐานต้องปรับให้ทันสมัย เหมาะสมกับกาลเวลาและงาน

ส5 สร้างวินัย หมายถึง การรักษาพระธรรมวินัย โดยการรักษาและประพฤติปฏิบัติตนเองตามพระธรรมวินัย หรือระเบียบที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ เคารพ นับถือสิ่งที่เป็นประโยชน์ตามหลักพระพุทธศาสนาและนำหลักการเหล่านั้น ไปส่งเสริมให้สังคมเกิดความสงบสุข มีศีล มีธรรม มีความปรองดองสมานฉันท์ (พระธรรมรัตนารักษ์ (สมศักดิ์ โชติธโร), 2564)

หลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัด

หลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดในทางพระพุทธศาสนาเมื่อนำหลักของ 5ส ที่ภาครัฐมาใช้นั้นจะเข้ากับคำว่า “สัปปายะ” ในความหมายที่ระบุไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) “สัปปายะ” หมายถึง สิ่งที่สบาย สบายที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต ที่เกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น มีด้วยกัน 7 ประการ คือ

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อันเหมาะสมปลอดภัย หมายถึงการพัฒนาวัดหรือปรับปรุงวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น ปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี ถูกสุขลักษณะ มีระเบียบการปฏิบัติที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. โคจรสัปปายะ สถานที่เดินทางสะดวก มีที่เดินบิณฑบาตที่เหมาะสม หมายถึง การจัดการเพื่อให้เกิดการเดินทางที่ปลอดภัย สะดวก เป็นเส้นทางแห่งการเรียนรู้ มีแหล่งที่อำนวยความสะดวกต่อการบริโภค รวมถึงการจัดสถานที่ภายในบริเวณวัดให้มีความสะดวกต่อการเดินทางและการเรียนรู้

3. ภัตตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม หมายถึง การสนทนาและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส การให้ธรรมเป็นธรรมทาน การส่งเสริมการสนทนาธรรมตามกาลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม

4. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้องกันเหมาะสมกัน หมายถึงการส่งเสริมให้มี กัลยาณมิตร หรือบุคคลคอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันภายในวัดและชุมชน มีการส่งเสริม คุณธรรม แนะนำพระภิกษุสงฆ์สามเณร รวมทั้งฆราวาสให้มีศีลธรรมอันดีงาม

5. โภชนาสัปปายะ อาหารที่เหมาะสมกัน เกื้อกูลต่อสุขภาพ หมายถึง การจัดการ ด้านโภชนาการ ภัตตาหาร ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ประชาชน รวมทั้งให้มีการแบ่งปันแก่ผู้ที่ลำบากยากจนให้ได้รับประโยชน์จากอาหารที่ได้รับมา

6. อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกัน หมายถึง การ จัดระบบสภาพแวดล้อมภายในวัดและชุมชนให้มีสภาพที่เอื้อต่อธรรมชาติและ การเรียนรู้ ให้มี สวนพุทธธรรมเพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติภาวนา

7. อิริยาปถสัปปายะ อิริยาปถที่เหมาะสมกัน หมายถึง การส่งเสริมการออกกำลังกาย การ จัดพื้นที่ภายในวัดและชุมชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดกิจกรรมทาง สังคม ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านอิริยาปถที่สมดุลของพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

7 แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ ได้แก่ การดำเนินงานสร้างสัปปายะสู่วัด สบายด้วยความสุข คือ 1) การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ 2) การประกาศนโยบาย 3) การ อบรมให้ความรู้ 4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผังวัด และวิเคราะห์พื้นที่เพื่อการพัฒนา 5) จัดทำ แผนปรับปรุง 6) ลงมือปฏิบัติ (Big Cleaning Day) และ 7) สรุปผลการดำเนินงาน ทั้ง 7 ขั้นตอน ดังกล่าว วัดควรทำทุกขั้นตอนและควรเรียงลำดับทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ รวมถึงความยั่งยืนในการดำเนินงานของโครงการ

9 แนวปฏิบัติ การพัฒนาพื้นที่ สู่วัดสร้างสุข ได้แก่ แนวปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อ เป็นมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด ๙ พื้นที่ คือ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และ แผนผังวัดโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลังวัสดุ สงฆ์ และการควบคุมการเบิก-จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัยของพื้นที่เปิดโล่งต่าง ๆ การจัดการพื้นที่สีเขียว ภายในวัด 7) ระบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย 8) โรงครัว และ 9) การสุขาภิบาลอาคาร เสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

การติดตามและการประเมินผล

หลักเกณฑ์และตัวชี้วัดในการติดตามประเมินผลของโครงการแบ่งออกเป็น 5 หมวด เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และสามารถนำหลักเกณฑ์ไปประเมินผลการดำเนินการดังนี้

1. หมวดการบริหารจัดการโครงการ
2. หมวดการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด 9 แห่ง
3. หมวดการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อม
4. หมวดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

5. หมวดการจัดการพื้นที่จิตใจและปัญญา

วัดและชุมชนที่ได้ดำเนินการตามหมวดต่าง ๆ ทั้ง 5 หมวดถือว่าเป็นการดำเนินการที่ครอบคลุมในทุกมิติของการพัฒนาวัดและสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา เพราะมุ่งไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญซึ่งจะสอดคล้องกับการดำเนินการตาม 3 พันธกิจหลักของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นต้น

การพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน

คำว่า “การพัฒนา” ในภาษาไทย มาจาก “วฑฺฒน” ในบาลี และ “วฺรณ” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) และการพัฒนาสรุปได้ว่า บุคคลพึงพัฒนาจากภายในมาสู่ภายนอกคือ จะต้องพัฒนาในด้านพฤติกรรมให้มีระเบียบวินัยในตนก่อน หมายถึง จะต้องพัฒนาอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และจิตใจ ให้พร้อมรับมือกับสถานการณ์ความเป็นไปตามเหตุ และปัจจัยของธรรมดอันเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล ดังนั้น การพัฒนาจึงรวมถึง การพัฒนาตามบุคลิกภาพที่แสดงออก คือ เป็นคนกินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น ดูแลเป็น พึ่งเป็น เป็นต้น การพัฒนาในความประพจน์ คือ คบเสวนาเป็น สังคมเป็น พูดเป็น สื่อสารเป็น การพัฒนาด้านจิตใจ คือ วางท่าทีต่อเรื่องที่เหตุขึ้นเป็น ฉลาดและทำใจเป็น และมีปัญญาที่จะคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนรู้จักดับทุกข์เป็นคำว่า พัฒนา จึงหมายถึง การกระทำที่เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น แต่ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงใช้ในการพัฒนาจิตนั้น ท่านใช้คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้มี การทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การอบรม การบำเพ็ญ เช่น คำว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญสมาธิ และคำว่าวิปัสสนาภาวนา ก็คือการเจริญ การอบรม หรือ การบำเพ็ญวิปัสสนา (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฉโน), 2543)

ในพระพุทธศาสนามีการใช้คำว่า ภาวนา แปลว่า การเจริญ โดยหมายถึง การทำให้มีขึ้น หรือ การฝึกอบรมเพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น ต่อมานิยมใช้คำว่า “พัฒนา” ซึ่งเป็นศัพท์ใหม่ในภาษาไทย แต่เดิมใช้คำว่า เจริญ พระพุทธศาสนาจึงใช้คำว่า เจริญ โดยจะใช้ในการฝึกอบรม เช่น เจริญสมณะ เจริญวิปัสสนา แต่เดิมนั้น พระพุทธศาสนาใช้คำว่า ภาวนา คือ สมณะภาวนาเพื่อฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ วิปัสสนาภาวนา เพื่อฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจความเป็นจริง และเมื่อกล่าวถึงคำว่า พัฒนา ก็คือ กล่าวถึงความเจริญ เป็นคำเรียกให้เข้าใจง่าย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547)

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนา ทำให้เจริญ ทำให้เป็น ให้มีขึ้นฝึกอบรม คือ ภาวนา มี 4 ประการ คือ

1. กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็น

คุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. สีสถาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

3. จิตตถาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4. ปัญญาถาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถหาจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้ง ๔ ด้านคือ ทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ และทางด้านปัญญา เมื่อบุคคลมีการพัฒนาแล้วจึงจะส่งผลต่อไปยังการพัฒนาสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ฉะนั้นการพัฒนา คือการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ หรือที่เคยปฏิบัติอยู่ ตลอดจนการที่สามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรค ข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลาย ประการ แต่ลักษณะที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

2. มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้

3. มีลักษณะเป็นพลวัต คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็ว หรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้

4. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงไปด้านใดด้วยวิธีการใดเมื่อไรใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

5. เป็นวิธีการพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

6. เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริง จึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

7. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

8. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

9. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าอะไรขณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิม ก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วย การพัฒนาใหม่ ๆ จนเกิดขึ้นอยู่เสมอ (กันตยา เพิ่มผล, 2552)

การพัฒนาที่จะส่งผลต่อส่วนรวมใน 3 ลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย

1. ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งอำนวยความสะดวกให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เพื่อความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมากและมีคนส่วนหนึ่งเขียนว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

2. ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกัน เราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่มีที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง

3. ความเป็นธรรม โดยเฉพาะความเป็นธรรมและลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้นการพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรม (สนธยา พลศรี, 2545)

การพัฒนาเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีว่า วทณ (วัด-ทะ-นะ) แปลว่า เจริญซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาคนเรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ เรียกว่าพัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ

สะพาน โรงงานผลิต กระแสไฟฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” สรุปได้ดังนี้

- 1) การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง
- 2) การเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาวะที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
- 3) การกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน
- 4) กระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ
- 5) กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 6) กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถไปสู่สภาพที่ดีกว่า
- 7) การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย (สนธยา พลศรี, 2545)

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ พันธกิจ สู่วัดสวยด้วยความสุข ซึ่งจะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่ที่สัปปายะ เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยมีหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมตามหลัก 5ส เพื่อให้เกิดธรรมาสนสถาน โดยหลักการทำงานของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ซึ่งจะต้องมีแนวปฏิบัติของโครงการ (3-5-7-9 สู่ความยั่งยืน) พร้อมทั้งเครื่องมือการทำงาน (5ส) และการบูรณาการหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัด ซึ่งต่อยอดให้กับการพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการพัฒนาพื้นที่ทางจิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา เมื่อวัดได้ดำเนินการตามแนวปฏิบัติอย่างครบถ้วน ถือว่าเป็นการดำเนินการที่ครอบคลุมในทุกมิติของการพัฒนาวัดอย่างยั่งยืนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เพราะมีเป้าหมายที่มุ่งไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สู่การพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน
สังเคราะห์โดยผู้เขียน : พระปลัด บรรจง วิสารโท

จากภาพที่ 1 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สู่การพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญก็คือจะต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่ที่สัปปายะ ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยมีหลักการทำงานของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขตามแนวปฏิบัติของโครงการ ประกอบด้วย 3 พันธกิจหลัก พร้อมทั้งต้องใช้เครื่องมือ 5ส โดยมี 7 ขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับพัฒนาทั้ง 9 พื้นที่ โดยการบูรณาการหลักสัปปายะ 7 สู่การพัฒนาวัด ประกอบกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีวงจรคุณภาพ PDCA ในการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีระบบโดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สุธาสนี โปธิจันทร์, 2558)) กับการบูรณาการหลักพุทธธรรม ภาวนา 4 สู่การพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งการพัฒนาตน พัฒนาคณะ และการพัฒนางาน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวมต่อไป

สรุป

การขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นการมุ่งดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน ตามวิสัยทัศน์ คือ “พุทธศาสนมั่งคั่ง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน” และดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชนในสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยเป็นศูนย์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีค่าต่อมวลมนุษยชาติ โดยเน้นให้วัดนั้นมีหน้าที่ 6 ด้าน เพื่อให้มีความมั่นคงอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เพราะฉะนั้น ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นว่าโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข จะเป็นกลไกสำคัญ ที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของพระพุทธศาสนาที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “จรถ ภิกขเว, จาริกิ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย, อตถาย หิตาย สุขาย, เทวมนุสสานิ เทเสตุ ภิกขเว ธมมํ อาทิกุลยานิ มชฌเมกกุลยานิ ปรีโยสานกกุลยานิ สาตถํ สพฺพญชนํ เกวลปริปฺณณํ ปรีสุทฺธํ พรหมจริยํ ปกาเสสิฯ” “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธอจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ ครบบริสุทธ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง” ทั้งนี้ก็เพื่อความมั่งคั่งถาวรของพระพุทธศาสนา สู่ความยั่งยืนสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กันตยา เพิ่มผล (2552). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: บริษัท บุญศิริ การพิมพ์ จำกัด.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณโณ). (2543). *การพัฒนาจิต* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2544). *พัฒนาตน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระธรรมรัตนากรณ (สมศักดิ์ โชติธโร). (2564). *หลักการดำเนินงาน 3-5-7-9 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข*. สืบค้น 9 สิงหาคม 2565. จาก <https://www.wat3579.com>.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *หลักแม่บทของการพัฒนาตน*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชนิพนธ์ และคณะ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2560-2564*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2565. จาก <http://www.buddhism4.com>.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และ พระมหาชุตีภัก อภินนโท. (2563). *คู่มือและแนวปฏิบัติโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและการพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2565, จาก <http://nscr.nesdc.go.th>.
- สุธาณี โพธิจันทร์. (2558). PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง. สืบค้น 9 สิงหาคม 2565, จาก <https://www.ftpi.or.th/2015/2125>.